

המהלכים לרוח הזמן. מהם פרשו לרומנטיקה ציונית ומהם לחיקת עולם במלכות המוצאיות. ואלה ואלה מאחרים בנשג ונשגים למראות שיחת רכיל ושאר הבלי נעורים התלווים בדבר. כולט כרובם מצטנני פסוקים משל שילר ונפח וקורין לעצמם נוסטלג וסופיה היינריקה. היינו הדין, היינו צבי, הוא — הירשל.

תאמר — נחזור, לענ? ולא היא. לא ללענ ולא לקנמר ולחזות בא המספר, אלא לצייר דברים כהנייחם. ולא עוד, אלא כל ראיה שהוא ראה, חוש של הבנה ופליחה משור עליה, מאתה הבנתו של ילד, וכן, שרבות ראו ויודעים. כי כבר היה הרבה לעולמים.

בפנים וכמרגליות לוודר ולפחד מתנוצצות כאן מהחווה של אמרי שפר וזמן מלאים ננוי בינה יתורתי חכמת אבות, אפשר שכמו אלה ובדומה לאלה כבר שמענו במקום אחר אצל עננו, אלא שחביבים דברי חזרה על שומעיהם כל יום בחייהם.

נרולה חכמת חיים ובינת הנפש בה וודר המספר לחיי הנשואים של זמננו, זו הפרנדה שביונה הירשל ומינה שנצטוו לדעת בשר אחר, אך אין פה: הפסח הואמים ואין מונס עולה בכתה אחד. רקת מן הרקת ביחוד, היא ראייתו של עננו ללב האשה, בערנה וברוד הוא בוחן ובוחן גוי נשמתה ומגלה עמוקות במסתרי נפשה המתעשפת ביונה, כמה רכים וענונים הצבעים כרם הוא מצייר רמותה של בליומה ואת הליכותיה הכבושות בבית ארונה, את יפי הנפש החרישית הנונה והאצילה, העלובה ואינה עולבת ואינה מוחה לשלם, ואח מינה, לכאורה צמורתית בית מפוקה הרבוקה כסיוורה של אמו עד שזו מוציאה ומשיאה אותה לאיש, כמה עולה רמותה ומתעלה לעיניו באחד הראיאלונים האנושיים והקבים לב שבינה להירשל; מן המיצר ושברו דלב פנינת מפיה מתאה וזעקה — תביעת עלבונה של אשה קשתגורל, ממעמקי הדום נשמתה מעלה היא הרחוקים והחשי לכב נוקמים זדקום מן הרקים, שברונתם אתה מוצא מעשים אצל מספרי הדור ואמני לב האשה.

אכן מרגלית גדולה נילה והעלה כאן עננו, הלא הוא היום המדור והענן לאשה, צא וראה, נש זה שכבר גם בו לב הדור וזמן ההפוך מבליעו בשורות בפור יש שעשויה עני לציונות לענת בן היה הוא עולה לפניו זך וחמים וענו, פהורה ותמה כיונה היא האהבה הצרופה שבין ברוד וצירל, ורכה יענוה התרחשות ההיסים שבין הירשל ובליומה, זו אהבת הנפש המתנוצצת בדמעה לשורר וליונה בעיני הירשל, זו הרעק הלב לליומה תמה ולמנע רושט ושורר בקצה שערות הארובה.

זאת האהבה והתמה! האין אנו מכירים כחות הפסים מבית אבות? הלא מורשת היא מבית יעקב וזוהרה ולידתה בקדושת ובטהרה המשפחה הישראלית; הלא ניצוח הוא מעי האשה העברית המהניצצות באור נרות השבת, עת בעלה קידש על הין וזמר לכבודה. אשת חיל מי ימצא...

זאת האהבה מורשת אבות וזה וזה ואורת על הבנים, וכן נמשכה השלשלת בעירה — אבות שושנים לבנים ואמהות מרקות לפני חתן וכלה זו שבוש ואלה חיי הבנים בחיוב, ויריעת השמים שממעל להם — האין היא פליה גדולה אחר, מליה אבות, שמתחתיה עומדים הבנים לשמוע עם "כל הערים" לביתה המלאך הגואל, ברכת האבות? מסגרת של זהב וארגמן לסיפור הוא הפון העממי הוד וחמים, שחוש של חן ורוד נמשך אליו למן "צאניה וראינה" וה"מעשהיכילע" וזו הנעימה המלכתת ופשוטת התרצאה הנפלאה ושירה "הירי ורעי", שכן הסופר לקורא בננו: כשהירשל מרגיש יד נחה על ראשו, המחבר אומר: גם כי אחייני ולא אספר, תבינו שירה של בליומה היתרה.

מה טוב להרגיש שמתהלך בחוכמו יוצר אמן המנשר כיצירתו נשר אהבה ותסר בין דור אבות לבנים, ומה נדיר הקול, הוצא מן האהל, קול אבות, שקיומו לעד.

ש. י. פינלס.

על "שכתי צבי" ועל הבקורת

חדשים אחדים לאחר הופעת הספר "בליל זה" של נ. ביסמריצקי שאלתי סופר אחד, למה אין כותבים על ספר זה ולא כלום? והרי מזהבם אצלו על ספרים, שחשיבותם פחותה הרבה מזו של "בליל זה" כמה פעמים?

הלה השיב: ספר זה כדאי הוא להרכבה הנונה — ואין רצון לכר עובדה.

ספק הוא, אמנם, אם אין בקרב הסופרים העבריים רצון להרכבה הנונה? הבקורת על הספרות העברית החדשה לא היתה בבחינה זו איסונתית מעולם, רוד פרישמן לא חס מפיל' על ג. ל. שרף, ראובן כרייני לא חשש לכלות את חציו בליג' מ. ל. ברדיצבסקי לא מנע את שבטו מיוסר כלונתר... ופתאום "ג'מלמנות" כונן? מה מקורו האמתי של יחס זה, דממת ספר? בשתיקה? — תאמרו: ארשיות? לא היא, אורי אין מבקרית אישנים, כלל להופעת ספרותיות, את פחותות ואפסיות, הם שונים ומשלישים עליון את הדבור, קנאה? — זו אין דרכה לשחק, זו להיפך מתעוררת לכפל, ולאפס, לעפר בעפר.

מהדוגמאות המעטות שהבאנו — ואפשר היה להוסיף עליהן כהנה וכהנה — ראינו, כי על הצמחים שלנו בארץ ישראל שרויה רוחם של נביאי ישראל ושל גדולי רבותינו בתלמוד; רוחם, טובה סעמם, אורם וכח שירתם, משנחב בית המקדש וישראל הולך בגולה, נצנזו כלי הקודש, והארץ שינתה פניה מאד, או אספורה אורם גם צמחי הארץ, פשטו את מוחצותיהם ולא הוכרו עוד פניהם, ראום בני אדם — ולא ידעו מה הם רואים, אך כעת, בשוב בני ישראל לארץ להחיות את שמתותיה, ואת נפשם בתוכה, הולכת הארץ וקמה לתחייתה, וגם צמחיה הולכים ומגלים את פניהם אחד אחד, וחוזרים ולובשים את מוחצותיהם במליצות ובסמליות, ואורים של הנביאים וחכמי התלמוד תודר וזורה עליהם.

יחד עם עץ המאכל בשדות, ועץ הדעת בבתי ספר השונים, עלינו לספל בכל מאמצי כחותינו בגידול עץ החיים בלבבות, בספר ובשדה יחדיו — למעננו ולמען בנינו אחרינו בארץ הזאת.

מרדכי עובדיהו

מעשי אבות למעשי בנים

(עם קריאה, סיפור פשוט לשי עננו)

יצירה חדשה בתכנה ובבנינה יצאה הפעם מלפני עמי של שי עננו, בעל אגדות הסירים ויצר מעשי פליאה של צדיקים ותמימים; בפעם הראשונה מצייר הוא מסכת חיים שלמה של ימינו ומתאר בורים ושופרים המתהלכים בעירת פילין כהיום הזה. הנה הסופר מעשי אבות ופנה אצל מעשי בנים, אלא שסיפור מעשי הבנים כלשון אבות וכדרך אבות הוא, ומה שהפסיק הסופר הושב כהלך ממסנתה ודוא צומד בפתח האהל ומספר עמנו בעירת נליציה של חמים האלה והזמן הזה, ברם, עצם סיפור מעשי הבנים ומאוויהם תיחדש הוא ביצירה עננו, לכך תמורה היינו כיצד יספרו החיים הללו פני סופר מעשי ותסיקו, היאך יימוג הין החדש בתור: ביעים עתיקיומיו של הלשון הענגנית, וראה — לשון נשנה זו של עלים בלים ויהלע ערערת לעורים וכן עלומים כפי הירשל ובליומה ומינה וכפי כל שאר הגבורים המתהלכים בדרוניהם.

האבות והבנים — אלה בצד אלה יהלכו במעגלי העיר, בבתי שחוק סלחנית של שפתי חכמים ואמרי נבונים מגשר המספר נשר של טובה והבנה בין דור הולך ודור בא, עושה אבות שושנים לבנים ובנים ברוכים בעקבות אבות — ודור לדור בתוך יאמרו.

נפשוט סיפור המעשה: הירשל, ברושבים מפוק ורפרהרצו, לבו הולך אחרי בליומה, קרובתו היחודה היעודה לו מעוריה — ואין וינס מתקיים, הואיל ובשל רצונו מפני רצון אמו, הנבירה צירל הורבית, בשעה של תלישות הדעת והנפש נחזו הוא ידו בורקע מינה, זו המשרבת לו מראש ובמהשבה תחילה עיי אמהות צופיות אליהות ביתן ודורות שומדניות ושדכן מפליא לעשות, רק כמסור עליו מעגל העשיאות — לבו יוצא בקרבו לזו שאהבה נפשו, ורוח רעה מתחילה מבעתת אותו, אחרי תקופת סבל ועוני מצליח רופא המעלה, להשיב רוחו לריד הישרל וגבורתו (שלא בנבורים חלקו) תודר בשלום לאשתהקו, והיא יולדת לו למול טוב שני בנים.

חס מעשה, סיפור פשוט, אך לא חס הסיפור, כי לבני עננו לא המעשה עיקר אלא הסיפור, ואף לא סיפור המעשה אלא מעשה הסיפור, זאת ועוד, לעולם אין עננו מתכוון לפרס, לצבע ולצליל הבוהה, אלא לכלל הרברים, לסבום המולות ולכליל הצבעים, לפיכך הוא נטע את גבוריו קבוצות קבוצות, מסדיר אותם כאגודת פרחים, צבע צבע למינה, למנע הבליש או שטשט צבע זה אי אחר, יש שהוא מביא דמות בצד דמות, כדי לסייע ולהרגיש, ופעמים — כדי להבליש יטוד והופיר, וכולם כאחד לא הוצרכו אלא בשביל לגלם בהם רוח של דור ואקלים של תקופה, בשביל לגלל מאחריהם יריעת שמים וכסדת ארץ שלמה שממש גדלה בשביל להעלות עמדם ריחות וצבעים וקולות מן גבולות הדממה של העבר, אלה המיות ומראות העומדים אחר, מתלונן הישמים ומגפיים למלאך הגואל, הוצר האמן.

ונאל אנו נאמר הוא עננו: לעירת נליציה זו שמלפני חצי דור אחד ולמהלכים במעגלות חייה, "שבוש" זו של בין הזמנים, שחלל ישן יצאה ולכלל חדש פרס באה, עוד וזרה בה אור ביינערביים מופלא על דור אבות ואבות לאבות, שבהם עדיין עומד כל פעמי ודיוו של נוע ייחודי נליציה, היודים חריפי מוח ויודעי ספר, פקחים שוננים וליצי דור אלה — ובריות תמימות וטהורות, אדוניים וברורים מזה, בן חיים נאכט הלמד, שפרמה השכלתו להצלחתו, שאין כמורו יודע לכתוב מכתב נאה, אלא מה מועיל אם איני מבין מליצותיו?

ובצד — נשים צדקניות ונעונות ותמימות מזה, ונשות חיל שידן רב לחן כמשא ומתן ועינו צופיה הליכות בנות, כנון הגבורה בירל חורבים, "שחנותה חוננה רעת ומללוחותיה לוקחת לקח", אך הנה גם דור חדש לשבוש ורחובותיה מלאי בנים ובנות